

**Strateški program znanstvenih istraživanja
na Institutu za filozofiju
za razdoblje od 2018. do 2022. godine**

Pregled sadržaja

I. Povijest	1
II. Misija i vizija	3
III. Analiza rezultata rada Instituta za filozofiju u razdoblju od 2013. do 2017. godine	5
IV. SWOT analiza	13
V. Opći ciljevi u idućem razdoblju	14
VI. Program rada	20

I. Povijest

Institut za filozofiju osnovan je kao Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu Odlukom Savjeta Sveučilišta u Zagrebu 27. lipnja 1967. Prema toj odluci, zadaća je Instituta bila da organizira i ujedinjuje znanstveni rad u polju filozofije na Filozofskom fakultetu i Fakultetu političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu te na Filozofskom fakultetu u Zadru. Istom odlukom definirani su i odjeli Instituta: Odjel za povijest hrvatske filozofije, Odjel za povijest marksističke filozofije, Odjel za opću povijest filozofije, Odjel za ontologiju, spoznajnu teoriju i logiku, Odjel za filozofsku antropologiju, filozofiju kulture i etiku, Odjel za filozofiju povijesti i političku filozofiju, Odjel za filozofske probleme religije i Odjel za estetiku i opću teoriju umjetnosti.

Prvim Statutom Instituta definirane su i posebne zadaće koje se tiču proučavanja povijesti hrvatske filozofije: prvo, da sustavno znanstveno istražuje povijest filozofije u Hrvata te prati njene pojave i razvoj u najširem historiografskom smislu; drugo, da radi na studijskom i kritičkom proučavanju filozofskih tekstova iz povijesno-filozofske baštine u Hrvata, da izrađuje i potiče izrađivanje monografskih radova o pojedinim djelima, misliocima, disciplinama i razdobljima u tom području, težeći cjelovitom prikazu povijesti filozofije u Hrvata; treće, da komparativno proučava međusobne odnose hrvatske filozofije s filozofskim radom ostalih jugoslavenskih naroda, a posebno s obzirom na razvoj svjetske filozofije uopće; četvrto, da prikuplja, sređuje i čuva svu dostupnu mu dokumentaciju koja se odnosi na povijest filozofije u Hrvata; peto, da u okviru povijesti hrvatske filozofije izrađuje i neprekidno nadopunjava bibliografije svih njenih disciplina; šesto, da prikuplja i sređuje građu filozofske terminologije u narodnom jeziku radeći po mogućnosti na njejoj standardizaciji u suradnji s drugim filozofskim i jezikoslovnim ustanovama; sedmo, da potiče i radi na pripremanju i objavljivanju dosad nepubliciranih filozofskih spisa iz područja povijesti hrvatske filozofije, da se brine o prevođenju onih djela koja nisu pisana narodnim jezikom (prvenstveno s latinskog), te da nastoji oko kritičkih izdanja izabranih odnosno sabranih djela naših značajnijih filozofskih pisaca i razdoblja i, osmo, da se brine o osposobljavanju potrebnog znanstvenog podmlatka za rad na proučavanju povijesti filozofije u Hrvata.

Odjel za povijest hrvatske filozofije pridružuje se 1. studenoga 1977. Centru za povijesne znanosti (kasnije: Institut za povijesne znanosti), koji su 1974. osnovali Institut za hrvatsku povijest, Institut za povijest umjetnosti i Institut za arheologiju. U okviru Centra Odjel djeluje kao Odjel za povijest filozofije. Drugi gore navedeni odjeli Instituta za filozofiju prelaze pritom u Zavod za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Savjet Instituta za povijesne znanosti donosi 17. rujna 1991. odluku o reorganizaciji, u skladu s kojom Odjel za povijest filozofije postaje samostalan institut u okviru Sveučilišta u Zagrebu, s nazivom Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu. Odluku je Skupština Sveučilišta u Zagrebu potvrdila 26. studenoga 1991.

Godine 1993. stupanjem na snagu Zakona o ustanovama i Zakona o znanstvenoistraživačkoj djelatnosti Institut istupa iz Sveučilišta i postaje javni znanstveni institut u vlasništvu Republike Hrvatske i u tom statusu djeluje do danas, kao Institut za filozofiju.

II. Misija i vizija

Osnovna je misija Instituta, definirana njegovim važećim Statutom (čl. 9 i 10), znanstvenoistraživačka i obuhvaća kako istraživanje povijesti filozofije (osobito povijesti hrvatske filozofije), tako i proučavanje filozofskih problema. K tome, Institut može obavljati i nastavnu, izdavačku i bibliotečno-dokumentacijsku djelatnost.

Načini izvođenja tih djelatnosti definirani su člankom 22 Statuta Instituta za filozofiju:

“Znanstveni rad na Institutu izvodi se:

- (a) samostalnim i kolaborativnim istraživanjima u okviru programa i projekata;
- (b) u obliku kolokvija, predavanja i seminara;
- (c) izdavanjem periodičkih i pojedinačnih publikacija;
- (d) organiziranjem znanstvenih skupova;
- (e) u obliku dokumentacijsko-informatičke djelatnosti;
- (f) suradnjom s nastavnim i znanstvenim ustanovama u zemlji i inozemstvu.”

Naša je vizija da Institut postane:

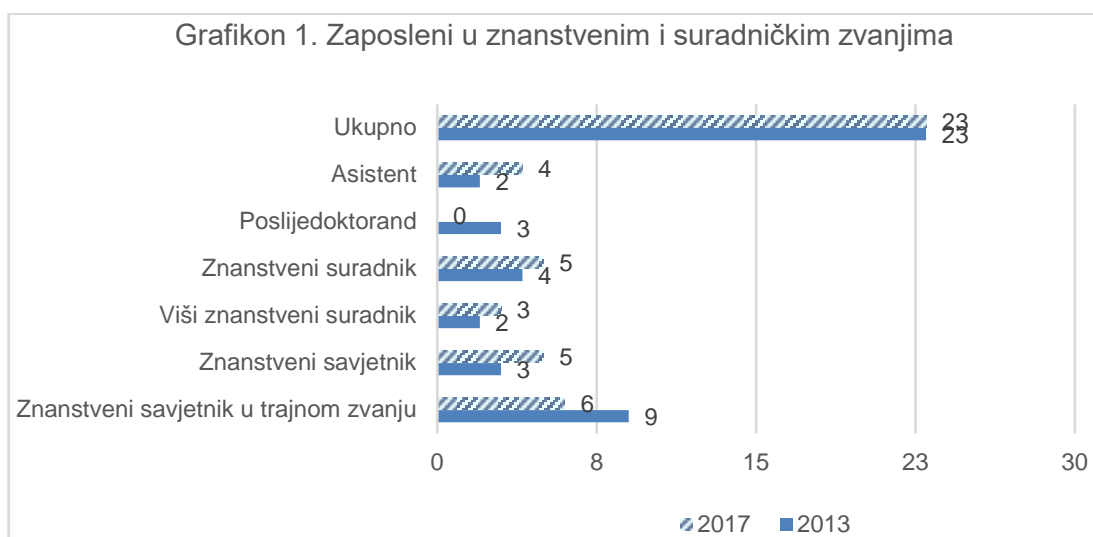
- znanstvena ustanova na kojoj se sustavno i postojano njeguje znanstvena izvrsnost, prema najvišim standardima znanstvenog istraživanja;
- međunarodno afirmirana znanstvena ustanova
  - na kojoj se provode međunarodni znanstveni projekti i programi;
  - koja sudjeluje u provedbi međunarodnih doktorskih programa;
  - koja je uspostavila trajnu i kontinuiranu suradnju sa srodnim inozemnim institutima i sveučilišnim odjelima;
  - koja svoja znanstvena istraživanja (osobito ona koja se odnose na povijest hrvatske filozofije) uspješno prezentira ne samo na nacionalnoj nego i na međunarodnoj razini;
- znanstvena ustanova na kojoj se povijest hrvatske filozofije istražuje u intenzivnoj suradnji s ekspertima iz drugih struka i disciplina, iz zemlje i

inozemstva (primjerice na zajedničkim interdisciplinarnim međunarodnim znanstvenim projektima);

- znanstvena ustanova na kojoj se u okviru dugoročnih znanstvenih projekata izdaju sabrana ili izabrana djela pojedinih filozofa iz povijesti hrvatske filozofije;
- znanstvena ustanova koja njeguje pluralizam pristupa, metodologija i predmeta istraživanja, svojstven suvremenoj filozofiji;
- filozofska ustanova koja je otvorena prema drugim znanostima, kako humanističkim i društvenim tako i prirodnim, pri čemu čuva posebnost filozofskog pristupa u odnosu na te znanosti;
- znanstvena ustanova koja u svome javnom angažmanu promiče filozofiju kao argumentiran, racionalan i kritički odnos prema svijetu i u tom okviru pridonosi aktualnim raspravama o relevantnim javnim pitanjima.

III. Analiza rezultata rada Instituta za filozofiju u razdoblju od 2013. do 2017. godine

Na početku 2013. godine, prve godine provođenja dosadašnje strategije, na Institutu za filozofiju bila su zaposlena 23 djelatnika u znanstvenim odnosno suradničkom zvanjima (18 u znanstvenom i 5 u suradničkom zvanju). U 2017. godini na Institutu je zaposleno 19 zaposlenika u znanstvenim zvanjima i 4 zaposlenika u suradničkom zvanju.

Iako je broj istraživačkog osoblja ostao isti, došlo je do promjene strukture zaposlenika u znanstvenim zvanjima. Dok je 2013. godine većina istraživača bila u trajnom zvanju znanstvenog savjetnika, 2017. godine raspodjela istraživača prema zvanjima znatno je ravnomjernija. Nakon umirovljenja nekolicine znanstvenih savjetnika u trajnom zvanju, Institut se vodio politikom zapošljavanja novih znanstvenika na radnim mjestima znanstvenih suradnika. Promjene su se dogodile i među zaposlenicima u suradničkim zvanjima. Dio zaposlenika koji su 2013. godine bili zaposleni na suradničkim radnim mjestima nastavio je svoju karijeru na Institutu na znanstvenim radnim mjestima dok je jedan dio zaposlenika napustio Institut. Ukupno gledano, broj istraživača u suradničkim zvanjima asistenta i poslijedoktoranda smanjen je s pet na četiri. Trenutno zaposleni asistenti angažirani su na dva znanstvena projekta koje financira Hrvatska zaklada za znanost, s obvezom da doktorski rad izrade u roku od četiri godine od dana sklapanja inicijalnog ugovora o radu. Povećanje broja istraživača u suradničkim zvanjima u idućem petogodišnjem razdoblju ovisit će u velikoj mjeri o

uspješnosti prijave znanstvenih projekata u sklopu Instituta na nacionalne i međunarodne natječajne, kao i spremnosti voditelja odobrenih projekata da traže i mentoriraju mlade istraživače.

U proteklom razdoblju došlo je do znatnih promjena u načinu financiranja znanstvenih istraživanja u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2013. godine promijenilo je model financiranja znanstvene djelatnosti tako što je umjesto financiranja znanstvenih projekata uvelo višegodišnje institucijsko financiranje znanstvene djelatnosti koje se temelji na pokazateljima znanstvenih rezultata institucija. Istovremeno, izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj zakladi za znanost, Hrvatska zaklada za znanost postala je glavni izvor financiranja znanstvenih istraživanja u Republici Hrvatskoj. Natječajni Hrvatske zaklade za znanost znatno su selektivniji ali i financijski izdašniji, što se odrazilo i na broj znanstvenih projekata u Institutu.

Nakon razdoblja od 2007. do 2012. u kojemu se u Institutu provodi najveći broj znanstvenih projekata od njegova osnutka, razdoblje od 2013. do 2017. karakterizira značajno smanjenje broja znanstvenih projekata. Od šest projekata provedenih u prethodnom razdoblju, četiri su financirana iz sredstava Hrvatske zaklade za znanost. Taj podatak potvrđuje da je Institut za filozofiju vodeća institucija u Hrvatskoj na području znanstvenih istraživanja na području filozofije.¹ Vrijedi istaknuti da su u prethodnom

¹ Hrvatska zaklada za znanost u istom je razdoblju financirala još četiri projekata na području filozofije, tri na Sveučilištu u Rijeci i jedan na Sveučilištu u Zadru.

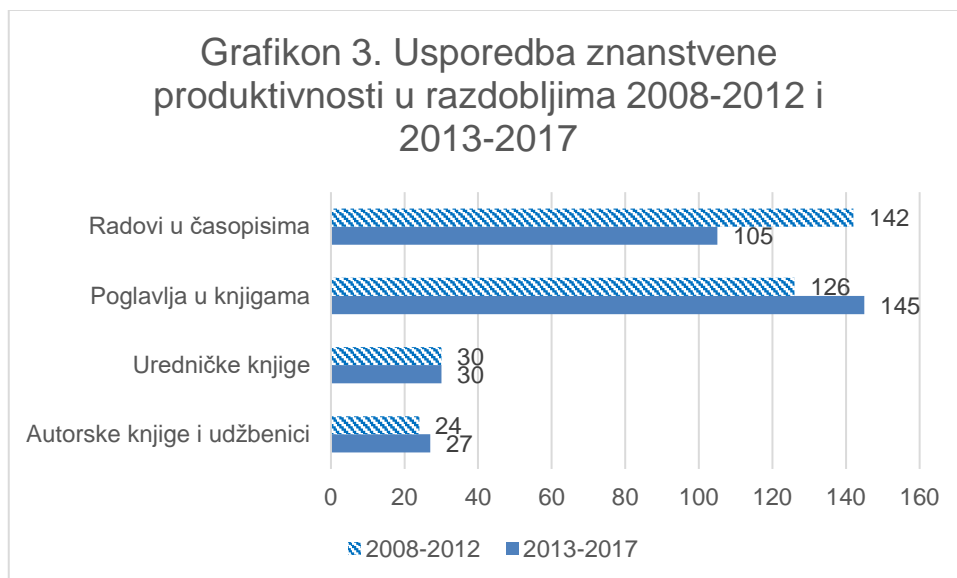
razdoblju u Institutu provođena i dva znanstvena projekta financirana velikim dijelom iz inozemnih sredstava. Riječ je o jednom bilateralnom hrvatsko-austrijskom projektu i jednom projektu u sklopu programa NEWFELPRO koji je financiran sredstvima Sedmog okvirnog programa za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti Europske unije. Ovaj iskorak u korištenju sredstava Europske unije svakako ohrabruje i upućuje na iznimno važan izvor financiranja za buduće projekte.

Na projektima kojima je nositelj Institut za filozofiju bilo je angažirano ukupno 38 istraživača. Od toga je 17 istraživača zaposleno na Institutu za filozofiju, 11 na drugim institucijama u Republici Hrvatskoj a 10 na institucijama u inozemstvu. Uz to, znanstvenici Instituta za filozofiju sudjelovali su na četiri projekta izvan Instituta za filozofiju (dva u Hrvatskoj, jedan inozemni i jedan međunarodni u kojem je Republika Hrvatska partner). U razdoblju 2013.–2017. na projektima Instituta bio je angažiran 21 vanjski istraživač (11 iz domaćih i 10 iz inozemnih institucija), dok je u razdoblju 2008.–2012. bilo angažirano 73 istraživača (35 iz domaćih i 38 iz inozemnih institucija).

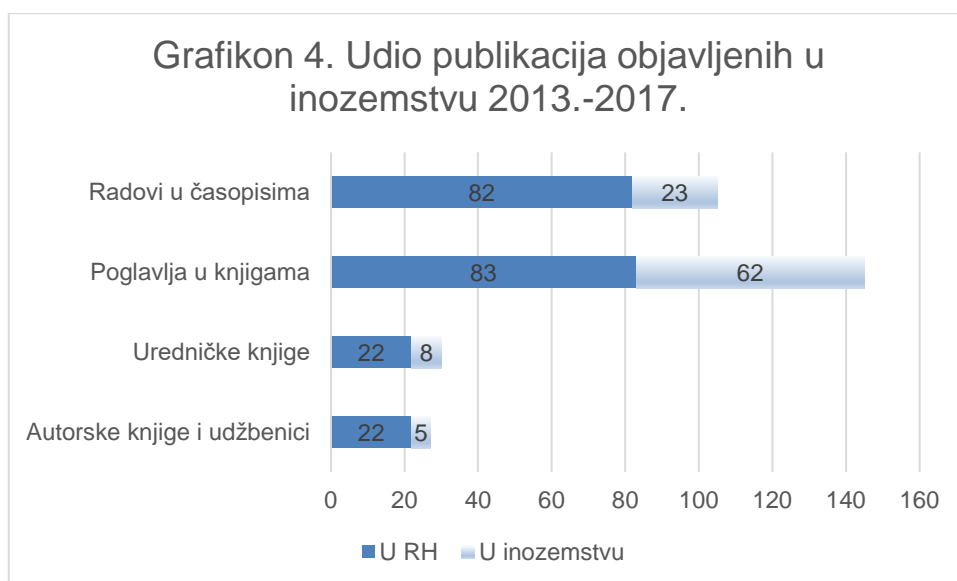
Prema podacima dostupnim na hrvatskoj bibliografskoj bazi CROSBİ, u razdoblju od 2013. do 2017. većina radova nastalih u Institutu za filozofiju objavljeni su kao poglavlja knjiga ili zbornika sa skupova (145 radova, od toga 62 u inozemnim publikacijama). Druga znatna kategorija radova su članci u znanstvenim časopisima (105 članaka), pri čemu su 23 članaka objavljena u inozemnim znanstvenim časopisima. Među inozemnim znanstvenim časopisima u kojima su objavljeni rezultati istraživanja u kojima su sudjelovali zaposlenici Instituta su *Dionysius*, *Early Science and Medicine*, *European Journal of Philosophy*, *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie*, *Journal for General Philosophy of Science*, *Monist*, *Elenchos*, *Philosophy and Society*, *Studies in History and Philosophy of Science*, *The Bulletin of Symbolic Logic* itd. Znanstvenici Instituta objavili su ukupno 38 autorskih i uredničkih knjiga kod uglednih inozemnih i domaćih izdavača među kojima su i Attempto, de Gruyter, Karl Alber, Mohr Siebeck, Nomos, The MIT Press, Matica hrvatska, Kruzak, AGM i dr. Uz objavljivanje radova, istraživači Instituta za filozofiju sudjeluju kao recenzenti uglednih međunarodnih časopisa (*Annuario filosofico*, *Internationales Jahrbuch für Hermeneutik*, *Perspektiven der Philosophie*, *Phainomena*, *Schelling-Studien*, *Theoria* (Italija), *Rivista di filosofia*, *British*

Journal for the History of Philosophy, Journal of Philosophical Research, International Journal for the Study of Skepticism, Australasian Journal of Philosophy, Logic Journal of the IGPL, Logic and Logical Philosophy, Hegel-Jahrbuch) i izdavačkih kuća (Alber Verlag, Brill Rodopi, Mohr Siebeck, Vittorio Kostermann, Brill Publishing House).

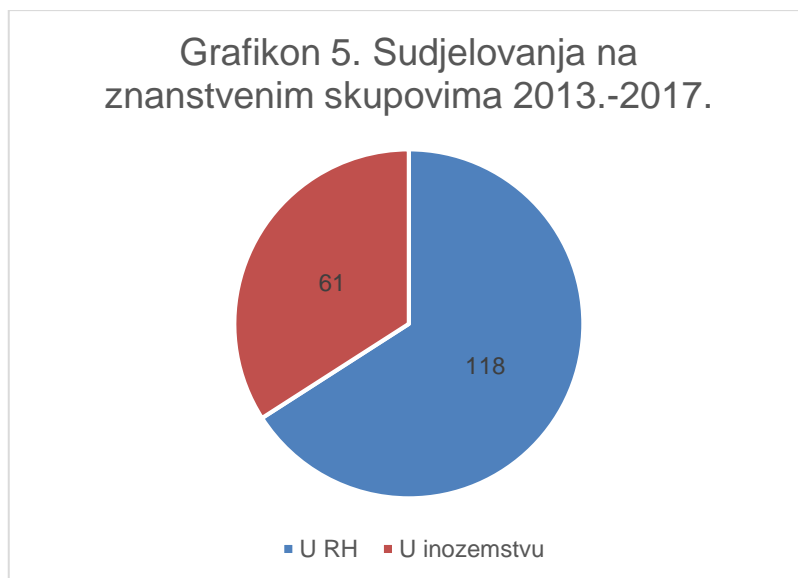
U odnos na razdoblje 2008.-2012., produktivnost znanstvenika u razdoblju 2013.-2017. povećana je u kategorijama objavljenih poglavlja u knjigama i autorskih knjiga i udžbenika, dok je u kategoriji uredničkih knjiga taj broj jednak. Jedini pad znanstvene produktivnosti zabilježen je u kategoriji radova objavljenih u časopisima. Taj je broj u proteklih pet godina skoro 26% manji u odnosu na prethodno petogodišnje razdoblje. Valja imati na umu da se podaci temelje na unosu podataka u bazu CROSBİ za što su odgovorni sami istraživači, pri čemu je primijećeno da je redovitost izvješćivanja u promatranom razdoblju manja nego u prethodnom razdoblju.

Međunarodna vidljivost istraživanja koja se provode u Institutu osigurava se sudjelovanjem na međunarodnim znanstvenim skupovima i posebice u objavljivanju radova na stranim jezicima i u inozemnim publikacijama. U ukupnoj znanstvenoj produkciji Instituta u razdoblju 2013.–2017. skoro trećina svih radova objavljena je u inozemstvu (32%). Udio inozemnih publikacija najveći je u kategoriji poglavlja u knjigama, gdje je gotovo svaki drugi rad objavljen u inozemstvu. U ostalim kategorijama radovi objavljeni u inozemstvu čine oko jedne petine ukupno objavljenih radova.

Važan element afirmacije djelovanja Instituta predstavlja i sudjelovanje istraživača zaposlenih u Institutu na znanstvenim skupovima. Na taj se način rezultati znanstvenih istraživanja provedenih u Institutu prezentiraju široj znanstvenoj javnosti. Podaci o sudjelovanju istraživača na znanstvenim skupovima prikazani su na grafikonu 5. S obzirom da je u prosjeku svaki istraživač u promatranom razdoblju sudjelovao na osam znanstvenih skupova, može se zaključiti da je djelovanje istraživača Instituta u ovom segmentu na zadovoljavajućoj razini. Posebice valja istaknuti veliki udio sudjelovanja na međunarodnim znanstvenim skupovima (34%), što je trend koji treba održavati i poticati u budućnosti.

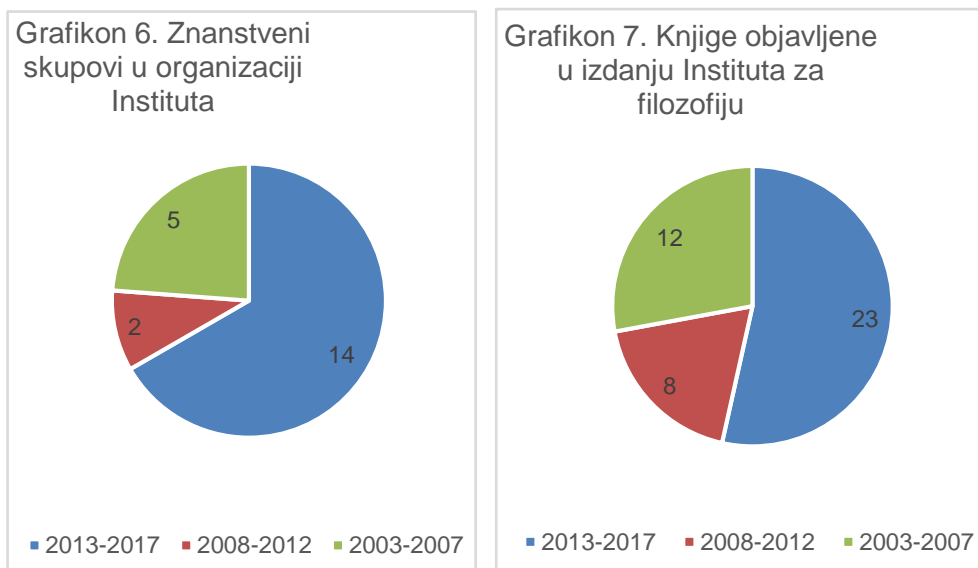
Grafikon 5. Sudjelovanja na znanstvenim skupovima 2013.-2017.

Znatan je pomak napravljen u organizaciji znanstvenih skupova i izdavačkoj djelatnosti Instituta za filozofiju. U razdoblju 2013.–2017. organizirano je 14 znanstvenih skupova, što je višestruko povećanje u odnosu na prethodna razdoblja. Znanstveni skupovi obuhvaćali su veliki broj tema unutar filozofije, od povijesti hrvatske filozofije do političke filozofije, metafizike i estetike. Uz znanstvene skupove, Institut je organizirao i redovite kolokvije članova Instituta koji su prezentirali svoja istraživanja kao i predavanja znanstvenika iz drugih institucija u Republici Hrvatskoj i inozemstva, što je praksa koja do 2013. nije postojala. U razdoblju od 2013. do 2017. održano je sedamdesetak takvih kolokvija i predavanja, kao i niz okruglih stolova, tribina i predstavljanja knjiga.

Slična produktivnost vidi se i u izdavačkoj djelatnosti. U izdanju instituta objavljena su 23 naslova, uključujući i kapitalno djelo *Hrvatska filozofija od 12. do 19. stoljeća: izbor iz djela na latinskome* u tri sveska. Nastavljeno je objavljivanje *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, najdugovječnijeg hrvatskog filozofskog časopisa s neprekinutim izlaženjem. Od 2013. godine, zajedno s izdavačkom kućom Kruzak, Institut za filozofiju suizdavač je časopisa *Croatian Journal of Philosophy*, najcitiranijeg časopisa na području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj. Časopis *Prilozi* uključen je u

baze Philosopher's Index i ERIH Plus, a *Croatian Journal of Philosophy* u Philosopher's Index, Philpapers, Scopus i Arts & Humanities Citation Index (Web of Science).

Iako visoko obrazovanje nije osnovna djelatnost Instituta, značajan broj zaposlenika Instituta sudjeluje u izvođenju nastave na sveučilištima u Republici Hrvatskoj i inozemstvu. Dio suradnje s visokim učilištima reguliran je ugovorima o suradnji koje je Institut potpisao s visokoobrazovnim institucijama, dok se ostatak odnosi na individualne angažmane uz suglasnost ravnatelja. U razdoblju 2013.–2017. znanstvenici Instituta sudjelovali su u izvođenju 44 različita kolegija: u Hrvatskoj 34 kolegija i 10 kolegija u inozemstvu.

Važan element u prezentaciji djelatnosti Instituta predstavlja mrežna stranica instituta (www.ifzg.hr). Ona je 2017. godine redizajnirana te joj je poboljšana funkcionalnost. Na njoj su dostupne sve informacije vezane uz povijest, ustroj i djelatnost Instituta kao i informacije vezane uz istraživanja koja se provode u Institutu.

U Institutu je obavljena digitalizacija izvornih djela hrvatskih filozofa i ona su dostupna široj javnosti putem mrežne stranice uz popratne informacije o hrvatskim filozofima i njihovim djelima. Dosad je digitalizirano osamdesetak djela 42 hrvatskih filozofa. Time je institutska mrežna stranica postala središnje mjesto za informiranje o hrvatskoj filozofskoj baštini kao i za njeno daljnje istraživanje. Pozornost se o nedavna

posvećuje i hrvatskim filozofkinjama i njihovu doprinosu, o čemu se najvažnije informacije također mogu naći na posebnoj stranici u sklopu institutske mrežne stranice.

U Institutu se posebna pažnja posvećuje javnoj dostupnosti radova njegovih istraživača te ih se potiče da sve svoje radove objavljuju na institutskom repozitoriju koji je jednim dijelom otvoren javnosti. Također, transparentnost rada Instituta ogleda se i u javnoj dostupnosti svih općih akata, zapisnika sa sjednica tijela instituta (upravnog i znanstvenog vijeća), kao i dokumentacije vezane uz zapošljavanja na znanstvena i suradnička radna mjesta.

IV. SWOT analiza

<p>Snage</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dugogodišnje istraživačko iskustvo u području filozofije • Tradicija institucije • Visoka ukupna znanstvena produkcija • Produktivni znanstvenici s međunarodnom reputacijom • Međunarodna prepoznatljivost 	<p>Slabosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna uključenost u međunarodne istraživačke projekte • Neravnomjerna znanstvena produkcija • Nedovoljna dolazna i odlazna mobilnost istraživača • Neuključenost instituta u sustav visokog obrazovanja
<p>Prilike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povezivanje s drugim institucijama u RH i inozemstvu • Veće korištenje međunarodnih i nacionalnih programa za financiranje znanstvenih istraživanja • Institucionalno uključivanje u izvođenje poslijediplomskog doktorskog studija 	<p>Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promjene statusa Instituta • Zakonodavna nesigurnost • Odlazak u mirovinu dijela produktivnih znanstvenika s međunarodnom reputacijom

V. Opći ciljevi u idućem razdoblju

Prvi cilj: Jačanje uloge Instituta za filozofiju u hrvatskom istraživačkom prostoru

Mjera 1.1. Sklapanje ugovorâ o suradnji s drugim institucijama u RH i inozemstvu, naročito u područjima u kojima bi se mogla ostvariti interdisciplinarna suradnja

Nositelji: znanstvenici, ravnatelj

Rok: 2022.

Pokazatelj: sklopljeno pet ugovora o suradnji s domaćim odnosno inozemnim znanstvenim institucijama

Mjera 1.2. Redovito upoznavanje javnosti s radom Instituta i istraživanjima koja se provode u Institutu

Nositelji: znanstveno vijeće, znanstvenici

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svake godine organiziran dan otvorenih vrata i barem četiri javna predavanja, tribine ili okrugla stola o temama s područja kojima se Institut bavi

Mjera 1.3. Jačanje uloge Instituta u kreiranju javnih politika vezanih uz znanost i visoko obrazovanje

Nositelji: znanstveno vijeće

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: sudjelovanje u izradama analiza mjera povezanih sa sustavom znanosti i visokog obrazovanja, sudjelovanje znanstvenikâ u radnim skupinama zaduženim za izradu propisa, te sudjelovanje u javnim raspravama

Drugi cilj: Jačanje znanstvene produktivnosti zaposlenikâ Instituta.

Mjera 2.1. Poticanje sudjelovanja istraživača na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svaki istraživač godišnje sudjeluje na barem jednom domaćem i jednom međunarodnom znanstvenom skupu

Mjera 2.2. Poticanje organiziranja domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova u suorganizaciji i samostalno

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svake godine organiziran jedan domaći i jedan međunarodni znanstveni skup

Mjera 2.3. Poticanje publiciranja znanstvenih radova u uglednim međunarodnim časopisima i kod uglednih međunarodnih izdavača.

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svaki znanstvenik godišnje objavi barem jedan znanstveni rad u uglednoj međunarodnoj publikaciji

Treći cilj: Povećanje međunarodne vidljivosti Instituta jačim uključivanjem u Europski istraživački prostor

Mjera 3.1. Poticanje prijavljivanja projekata na natječaje financirane iz sredstava Europske Unije

Nositelji: ravnatelj, znanstveno vijeće

Rok: do 2022.

Pokazatelj: prijavljena najmanje četiri znanstvena projekta na natječaje financirane iz sredstava Europske unije

Mjera 3.2. Poticanje zaposlenikâ u suradničkim zvanjima na obrazovanje u inozemstvu

Nositelji: voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svi zaposlenici u suradničkim zvanjima stekli barem dio obrazovanja na institucijama u inozemstvu

Mjera 3.3. Poticanje znanstvenikâ na usavršavanje u inozemnim institucijama

Nositelji: ravnatelj, znanstveno vijeće

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svi znanstvenici jedanput u pet godina boravili na dužem ili kraćem usavršavanju u inozemstvu

Mjera 3.4. Poticanje osiguravanja uvjetâ za dolazak gostujućih istraživača iz inozemstva u sklopu projekata financiranih sredstvima Europske unije

Nositelji: ravnatelj, znanstveno vijeće

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: u Institutu u petogodišnjem razdoblju boravila najmanje tri inozemna znanstvenika

Četvrti cilj: Poticanje istraživanja hrvatske filozofije i njezine međunarodne prepoznatljivosti

Mjera 4.1. Poticanje sustavna istraživanja dosad neistraženih segmenata hrvatske filozofske baštine

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: Znanstveno vijeće Instituta će na godišnjoj razini alocirati dio sredstava Instituta, koja su Institutu dodijeljena temeljem programa institucijskog financiranja, za promociju istraživanja dosad neistraženih segmenata hrvatske filozofske baštine

Mjera 4.2. Poticanje publiciranja sustavnih pregleda povijesti hrvatske filozofije na hrvatskom i engleskom jeziku

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: 2021.

Pokazatelj: objavljen pregled povijesti hrvatske filozofije

Mjera 4.3. Intenziviranje publiciranja radova o hrvatskoj filozofiji i hrvatskim filozofima u uglednim međunarodnim publikacijama

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: 2022.

Pokazatelj: objavljeno pet znanstvenih radova o hrvatskoj filozofiji u uglednim međunarodnim publikacijama

Mjera 4.4. Intenziviranje daljnje digitalizacije djela hrvatskih filozofa

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: 2022.

Pokazatelj: svake godine digitalizirano i na mrežnoj stranici objavljeno deset djela hrvatskih filozofa.

Mjera 4.5. Sređivanje ostavštine hrvatskih filozofa koja se nalazi u Institutu

Nositelji: ravnatelj, znanstveno vijeće

Rok: 2020.

Pokazatelj: izrada cjelovitog popisa građe koja se nalazi u ostavštini

Peti cilj: Poboljšanje organizacijske strukture Instituta

Mjera 5.1. Osiguranje vlasničkog prava na cjelokupnom poslovnom prostoru kojim se

koristi Institut za filozofiju

Nositelji: ravnatelj, upravno vijeće

Rok: 2020.

Pokazatelj: riješeni imovinsko-pravni odnosi poslovnog prostora kojim se koristi Institut

Mjera 5.2. Usvajanje pravilnika o osiguranju kvalitete znanstvenoistraživačkoga rada

Nositelj: znanstveno vijeće

Rok: 2018.

Pokazatelj: usvojen pravilnik o osiguranju kvalitete znanstvenoistraživačkoga rada

Mjera 5.3. Ustrojavanje povjerenstva koja će se brinuti za praćenje provedbe strategije i

osiguranje kvalitete znanstvenoistraživačkoga rada

Nositelj: znanstveno vijeće

Rok: 2018.

Pokazatelj: ustrojeno povjerenstvo za praćenje provedbe strategije i osiguranje kvalitete znanstvenoistraživačkoga rada

Mjera 5.4. Poticanje zapošljavanja znanstvenikâ u suradničkim zvanjima i na radnim

mjestima na znanstvene projekte koji se provode u Institutu

Nositelji: znanstveno vijeće, voditelji projekata

Rok: kontinuirano

Pokazatelj: svake godine zaposlen najmanje jedan zaposlenik na suradničkom radnom mjestu

Mjera 5.5. Osiguravanje uvjeta za sudjelovanje u izvođenju poslijediplomskoga doktorskog studija

Nositelj: znanstveno vijeće

Rok: 2021.

Pokazatelj: osigurani uvjeti za sudjelovanje u izvođenju poslijediplomskoga doktorskog studija

VI. Program rada

Prema Statutu (čl. 9), “Institut sustavno istražuje povijest filozofije, osobito povijest hrvatske filozofije, i filozofske probleme. Sustavno i stalno prikuplja filozofska djela, osobito hrvatska filozofska djela, te organizira njihovo proučavanje, obradu, prevođenje i objavljivanje.” U idućem petogodišnjem razdoblju znanstvenoistraživački rad u Institutu usredotočit će se na tematiku iz svih triju navedenih glavnih područja – povijesti filozofije, povijesti hrvatske filozofije i temeljnih filozofskih problema – a rezultati toga rada bit će objavljeni u obliku autorskih i uredničkih knjiga, članaka i poglavlja u knjigama te izdanja, prijevoda i komentara nekih klasičnih djela iz povijesti filozofije.

1. Povijest filozofije

1.1. *Antička filozofija.* U području proučavanja antičke filozofije djelatnici Instituta posebno će se posvetiti Platonovoj filozofiji, naročito dijalozima *Lisid*, *Fedon*, *Gorgija*, *Država* i *Timej*. Između ostaloga, proučavat će se i funkcija inteligencije kako je prikazana u Platonovoj usporedbi s crtom u *Državi*, te njezina relevantnost za tumačenje odnosa između emocije, imaginacije i mišljenja danas, prije svega s obzirom na problem formiranja suda te bitnost predušjesne i intuitivne motivacije za uspješno argumentativno usmjereno suđenje. Daljnji predmet istraživanja bit će Aristotelova filozofija, i to u njezinim dvama vidovima. Prvo, razmatrat će se u kojoj mjeri glavni pojmovi kojima se Aristotel koristi prilikom objašnjavanja ljudskih radnji – npr. *biti do nas*, *biti hotimičan*, *biti kauzalni izvor* itd. – mogu biti relevantni primijene li se na suvremeni okvir unutar kojega se vode rasprave o slobodi volje i odgovornosti. Drugo, poseban predmet proučavanja bit će Aristotelova *Druga Analitika*, koja će se prevesti na hrvatski jezik s popratnim komentarom. Kasniji razvoj Aristotelovih stavova pratit će se u proučavanju razvoja njegova pojma zajedničkog osjetila od Teofrasta do sv. Augustina. Predmet istraživanja bit će i Plotinova filozofija, osobito njegova *Eneada* V.3.

1.2. *Filozofija renesanse.* S obzirom na bogatu tradiciju hrvatske renesansne filozofije, proučavanje europske renesanse posljednjih je desetljeća jedna od središnjih

povijesnofilozofskih tema koje se obrađuju u Institutu. Rad u tom području nastavit će se i u idućem petogodišnjem razdoblju. Osim što će se, kao i dosad, hrvatska renesansna filozofija proučavati u kontekstu europske renesanse [usp. dolje 2.1.(a) i (b)], osobita će se pozornost posvetiti Giovanniju Picu della Mirandola i njegovu shvaćanju slobode volje.

1.3. *Prosvjetiteljstvo*. Proučavat će se filozofija jednoga od glavnih začetnika prosvjetiteljskog pokreta, B. de Spinoze, s posebnim osvrtom na njegovo shvaćanje imaginacije i rasuđivanja. Nadalje, razmatrat će se pitanje u kojoj se mjeri razdoblje prosvjetiteljstva podudara s pomakom u shvaćanju problema odnosa prema patnji i nasilju. U tom će se kontekstu osobito razmatrati rasprava o ljudskim strastima u 17. i 18. stoljeću. Naposljetku, proučavat će se prepiska između G. W. Leibniza i S. Clarkea te objaviti njezin hrvatski prijevod.

1.4. *Njemačka filozofija od Kanta do Nietzschea*. Kantova će se filozofija u idućem petogodišnjem razdoblju razmatrati u kontekstu njezina utjecaja na strujanja u hrvatskoj filozofiji u 19. i početkom 20. stoljeća, kao i u kontekstu njezina odnosa prema Spinozi. Razdoblje njemačkoga idealizma bit će pokriveno proučavanjem Hegelove *Fenomenologije duha* i *Znanosti logike* te zreloga i kasnijeg razdoblja Schellingove filozofije. Naposljetku, osobita će se pozornost posvetiti istraživanju Nietzscheova spisa *Tako je govorio Zarathustra*.

1.5. *Suvremena filozofija*. Razmatrat će se četiri tematske cjeline: prvo, semantička gledišta te prateće metafizičke i epistemološke pretpostavke G. Fregea i B. Russella; drugo, filozofija L. E. J. Brouwera, osobito njegova filozofija uma; treće, pojava tzv. “nove teorije referencije” šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, posebno ideje autora kao što su S. Kripke, H. Putnam, K. Donnellan, R. Barcan Marcus i D. Kaplan; naposljetku, filozofija M. Heideggera.

Očekivani rezultati. Pored niza specijalističkih članaka u časopisima i poglavlja u knjigama, rezultati znanstvenoistraživačkog rada u području opće povijesti filozofije

uključivat će najmanje četiri knjige (po jedna o Aristotelu, Schellingu, Heideggeru i Spinozi) te hrvatske prijevode najmanje pet klasičnih djela iz povijesti filozofije: Platonovih dijaloga *Lisid* i *Gorgija*, Aristotelova spisa *Druga Analitika*, prepiske između G. W. Leibniza i S. Clarkea te Humeovih *Dijaloga o prirodnoj religiji*. Očekuje se i izdavanje komentara na engleskome jeziku Plotinove *Eneade* V.3.

2. Povijest hrvatske filozofije

Proučavanje povijesti hrvatske filozofije tradicionalno je središnje područje znanstvenoistraživačkog rada u Institutu, a tako će biti i u idućem razdoblju. Okvirno se teme koje će se obrađivati u razdoblju od 2018. do 2022. godine mogu podijeliti u dvije velike skupine: (1) u istraživanje hrvatske filozofije od 12. do 18. stoljeća i (2) u istraživanje hrvatske filozofije od 19. do konca 20. stoljeća.

2.1. *Hrvatska filozofija od 12. do 18. stoljeća.* Rad na ovome istraživačkom području, koje obuhvaća razdoblje od početaka hrvatske filozofije kod Hermana Dalmatina pa do Ruđera Boškovića, nastavak je istraživanja koje se već desetljećima provodi u Institutu. U idućem razdoblju istražiti će se neke nove teme, pristupit će se realizaciji nekih većih izdavačkih pothvata te će se dodatno kontekstualizirati hrvatska filozofija u tome razdoblju upućujući kako na hrvatsku recepciju središnjih europskih intelektualnih strujanja tako i na utjecaj pojedinih hrvatskih mislilaca na europsku filozofiju i znanost. U okviru ovoga istraživačkog područja proučit će se sljedeće tematske cjeline:

(a) *Platonizam u djelima hrvatskih filozofa od 12. do sredine 17. stoljeća.* Istražit će se utjecaj Platonove filozofije na nekolicinu najvažnijih hrvatskih filozofa navedenog razdoblja. Osobito će se razmatrati utjecaj Platonova dijaloga *Timej* na temeljne postavke filozofije Hermana Dalmatina. Uz to, istražiti će se Petrićevo tumačenje toga Platonova dijaloga, osobito u njegovim *Peripatetičkim raspravama*. Naposljetku, istražiti će se djelo Abrahama Cohena Herrere, osobito važnost njegova boravka u Dubrovniku (ca. 1600–ca. 1616), te pokazati kako je Herrera utjecao na razvoj kabalističkih i platonističkih elemenata u hrvatskoj i židovskoj filozofiji te sredine i razdoblja, kao i na filozofiju B. de Spinoze.

(b) *Uloga renesansnog platonizma* kako je utjelovljen u djelima najznačajnijih hrvatskih renesansnih filozofa (Jurja Dragišića, Federika Grisogona, Frane Petrića, Pavla Skalića, Giulia Camilla Delminija, Jurja Dubrovčanina) *na nastanak novovjekovne prirodne znanosti*.

(c) *Hrvatski renesansni aristotelizam* kako je utjelovljen u djelima Antuna Mede, Nikole Vitova Gučetića i Matije Frkića.

(d) *Intelektualne i filozofske veze između Hrvatske i Italije od renesanse nadalje*. Osobita će se pozornost posvetiti odnosu između Torquata Tassa, Giulia Mostija i Cvijete Zuzorić, te na zamršene veze među njima.

(e) *Logičke teme u hrvatskoj filozofiji 15. i 16. stoljeća*. Osobito će se razmotriti sljedeće teme: teorija logičkoga slijeda kod Jurja Dragišića; elementi nekonsistentne logike u Dragišića; samoreferencijalnost u logici Fausta Vrančića; temelji logike, antinomije, tipsko i netipsko rješenje antinomija projicirani na Vrančićevu logiku; logika i stroj; tragovi recepcije Vrančića u L. Wittgensteina. Uz to, u okviru rada na ovoj temi očekuje se izdavanje prijevoda i komentara Vrančićeva djela *Logica nova*.

(f) *Sustavan i obuhvatan prikaz filozofije Frane Petrića*, s ciljem sastavljanja monografije na engleskom jeziku i izdavanja izabranih djela.

(g) *Pojam prosudbe kod Matije Vlačića Ilirika*. Nastojat će se pokazati da je svojom teorijom interpretacije Vlačić anticipirao suvremena heuristička načela filozofije znanosti.

(h) *Djelatnost isusovaca u Hrvatskoj*, s posebnim osvrtom na teologiju i dramu (npr. *Venefrida Bartola Kašića*).

(i) *Uzročnost i sloboda volje kod Ruđera Boškovića*.

2.2. *Hrvatska filozofija od 19. do konca 20. stoljeća*. Istraživanje će obuhvatiti razdoblje koje započinje prodorom i recepcijom ideja prosvjetiteljstva početkom 19. stoljeća i završava raspravama o pojavi globalizacije i aktualnih filozofskih i temeljnih znanstvenih pitanja na kraju 20. stoljeća. Proučit će se začetak izgradnje filozofije na hrvatskom jeziku, rasprave o odnosu između filozofije, znanosti i teologije, kao i osnovni pravci u hrvatskoj filozofiji u 19. i 20. stoljeću (neoskolastika, neomarksizam, filozofija egzistencije,

personalizam, praktična filozofija, analitička filozofija, filozofija znanosti, filozofija jezika itd.). U okviru ovoga istraživačkog područja posebna će se pozornost posvetiti sljedećim tematskim cjelinama:

(a) *Nastava filozofije u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća.* Kako prije obnove modernog Zagrebačkog sveučilišta nije bilo organizirane visokoškolske nastave u Hrvatskoj, istražiti će se dinamika studiranja filozofije hrvatskih studenata na stranim sveučilištima te njihove znanstvene i profesionalne karijere. Istražiti će se kako je filozofija bila zastupljena na raznim obrazovnim institucijama ali i institucijama za promicanje opće kulture u hrvatskom narodu, koji su programi postojali te koja je struktura studenata i onih koji su diplomirali ili postigli više stupnjeve u obrazovanju. S obzirom na to da su studenti studirali više studijskih predmeta, filozofija se kombinirala kako s društveno-humanističkim tako i s prirodnim strukama. U tom će se smislu posvetiti pozornost i pitanjima tih struka u onoj mjeri koliko su povezani s filozofijom. Istraživat će se i nastava filozofije na razini srednje škole u Hrvatskoj kroz čitavo to razdoblje.

(b) *Hrvatska estetika u 19. i 20. stoljeću.* Osobito će se obraditi pristup umjetnosti koji nalazimo kod Antuna Mahnića i Rajmunda Kuparea.

(c) *Hrvatske filozofkinje u 19. i 20. stoljeću.* Osobito će se obraditi djelo Helene von Druskowitz i Elze Kučera.

(d) *Etička misao u Hrvatskoj na koncu 19. i početku 20. stoljeća.* Osobita će se pozornost posvetiti *Etici* Franje Markovića i njegovoj tezi da je “etika dio estetike”, a kojom se Marković jasno smješta u tradiciju onih filozofa (Shaftesbury, Hutcheson i Hume) koji etiku pokušavaju utemeljiti u sentimentu.

(e) *Logičke teme.* Osobito će se istraživati recepcija Hilbertove aksiomske metode u hrvatskih logičara (Mate Meršić, Fran Mihletić). Uz to, proučit će se recepcija Russellove logike, kao i intuicionizma.

(f) *Filozofski rad Lazara Hellenbacha,* jednog od međunarodno priznatih poznavatelja i aktivnog kritičkog nastavljača djela I. Kanta i A. Schopenhauera.

(g) *Filozofija Đure Arnolda,* koja će uključivati temeljitu i obuhvatnu interpretaciju njegova glavnog spisa *Zadnja bića.*

(h) *Filozofija Stjepana Zimmermanna*. Osobito će se istražiti dvije teme: prvo, odnos njegova djela prema raspravama koje nalazimo u ranijem razdoblju analitičke filozofije; drugo, pojam nespješnog kod Zimmermanna, u kontekstu tadašnjih rasprava o nesvjesnom, kako unutar neoskolastike (s posebnim naglaskom na Geysera), tako i izvan nje (posebno u Brentana, Wundta i u würzburškoj školi).

(i) *Politička filozofija u Hrvatskoj u 20. stoljeću*. Istraživanje će se usredotočiti na utvrđivanje glavnih tema i smjerova filozofskih razmišljanja o političkim pojmovima i fenomenima koja su obilježila hrvatsku filozofiju u prošlom stoljeću. Analizirajući radove I. Pilara, J. Makanca, K. Krstića, F. Zenka, M. Kangrga i V. Gotovca, pokušat će se pokazati da je pitanje nacije jedna od glavnih okosnica koja povezuje političku filozofiju u Hrvatskoj u 20. st.

(j) *Recepcija analitičke filozofije u Hrvatskoj prije njezina osamostaljenja*. Istražit će se koje su teme prevladavale među autorima koji pišu u toj tradiciji, što se objavljivalo, koje su knjige i članci stranih autora prevedeni, zastupljenost analitičke filozofije u nastavi, reakcije na analitičku filozofiju u široj filozofijskoj zajednici, koji su strani analitički filozofi gostovali u Hrvatskoj i sl. Nadalje, istražiti će se koliko ideje hrvatskih filozofa 20. st koji sami nisu bili u posebnom doticaju s analitičkom filozofijom ipak mogu biti relevantne iz analitičke perspektive (npr. Stjepan Zimmermann i Pavao Vuk-Pavlović). U okviru ove tematske cjeline posebno će se istražiti recepcija djela B. Russella u Hrvatskoj.

Očekivani rezultati. Pored niza specijalističkih članaka u časopisima i poglavlja u knjigama, rezultati znanstvenoistraživačkog rada u području povijesti hrvatske filozofije uključivat će i sljedeće:

- *Povijest hrvatske filozofije* u tri sveska (I. svezak: od početka srednjeg vijeka do početka 17. st.; II. svezak: od 17. do 19. st.; III. svezak: od konca 19. st. do danas);
- izdanja i prijevodi nekoliko djela (izabrana djela F. Petrića, prijevod i komentar Vrančićeva djela *Logica nova*, prijevodi djela *Pessimistische Kardinalsätze: Ein Vademekum für die freiesten Geister* i *Wie ist Verantwortung und Zurechnung*

ohne Annahme der Willensfreiheit möglich? Helene von Druskowitz, priređivanje i objavljivanje knjige Vanje Sutlića o Nietzscheu itd.);

- izdavanje nekoliko monografija (o F. Petriću na engleskome; o Heleni von Druskowitz; o Elzi Kučera; o hrvatskoj filozofskoj terminologiji itd.).

3. Temeljni filozofski problemi

3.2. *Logika*. Cilj istraživanja u narednome razdoblju jest primijeniti pojmovno-intenzionalni pristup logici kako bi se došlo do općega uvida u temelje logike i njezine primitivne (posebice intencionalne) pojmove. Posebice, cilj je formalizirati teoriju logičke “apercepcije” (uzimajući njezin opis u Kanta kao polaznu točku) i pokazati koji se osnovni logički i metalogički pojmovi i oblici, i u kojem smislu, mogu definirati na temelju formalnoga razumijevanja radnja logičkoga činitelja. Osobita će se pozornost posvetiti intenzionalnomu odnosu cjelina-dio. Aperceptivno “jedinstvo” i dano “mnoštvo” pokazuju se pritom kao primitivni, nedefinirani pojmovi formalizacije.

Namjerava se uporabiti struktura svojstvena intenzionalnomu označenomu stablu umjesto usmjerenih skupova, kako bi se dao modelskoteorijski dio formalnoga opisa logičke apercepcije. Na osnovi takva formalizma istraživanje će se usredotočiti na pojmove priricanja, posljedice i logičke (intenzionalne) cjeline, s namjerom pokazati njihovu unutarnju povezanost s pojmovima objektivnosti/inherencije i uzročnosti, što bi trebalo objasniti mogućnost formalne sustavne korelacije logike i ontologije. Nastojeće se pokazati da su pojam predmeta, kao i pojam uzroka, samo posebni, apstraktni i vrlo općeniti oblici aperceptivnoga jedinstva u mnoštvu. Namjera je pokazati da se zaključak kao i samo logički dokaz mogu shvatiti tako kao da imaju predmetnu i uzročnu strukturu, i da se ta formalna struktura može interiorizirati u dani logički sustav na analogan ali pojednostavnjen način u usporedbi s dokaznim pravilima i aksiomima kako se interioriziraju u logici opravdanja. Uz to, cilj je pokazati kako se u predloženome pristupu mogu generirati i formalizirati obilježja klasične, konstruktivne (parakompletne) i parakonsistentne logike, i to u uskoj povezanosti s Kantovim sustavnim razlikovanjem triju vrsta relacije u logičkome sudu. Dobivena obilježja triju vrsta logike omogućit će formaliziranu izradu i objašnjenje podrijetla i rješenja Kantovih teorijskih antinomija.

Rezultati će se posebno analizirati u okviru moguće netipske teorije logike, u djelomičnome paralelizmu s nestandardnom teorijom tipova, bez aksioma utemeljenja. Polazište su Gödelove ideje o netipskoj teoriji logike, te teorija skupova u Mirmianoffa i Aczela. Dobiveni logički oblici istraživat će se u suodnosu s pojmom uzročnosti.

Tehnički je istraživanje mišljeno kao doprinos formalnoj teoriji priricanja i atribucije, intenzionalnoj mereologiji i intenzionalnoj teoriji tipova. Ono bi također trebalo produbiti filozofijski uvid u narav pojmova i logike. Kao popratni učinak, ono bi nam trebalo omogućiti da dođemo do primjerenoga razumijevanja i formalizacije nekih standardnih povijesnih logičkih teorija.

U okviru rada na ovoj temi planira se i obrana dviju doktorskih disertacija:

(a) “Razgranata teorija tipova kao intenzionalna logika”: rad uključuje istraživanje filozofijskoga konteksta rane povijesti suvremene logike, posebice radova B. Russella, i primjenu različitih formalnih sintaktičkih i semantičkih metoda teorije tipova u logičkoj analizi pojma pojma, kao prilog izradi formalno i filozofijski zadovoljavajuće teorije intenzionalnosti.

(b) “Pojmovno-logička struktura Brouwerovog intuicionizma”: ponudit će se sustavan prikaz Brouwerove filozofije, ponajviše njegove filozofije uma.

Kao nastavak rada, prikazat će se logika promjene, dodat će se novi operatori i predstaviti novi logički sustav, logiku izlaska svijesti (*logic of the exodus of consciousness* – LEC). Uz to, razrađivat će se sustav razvijen u disertaciji.

3.2. *Semantika i metafizika*. Semantički i metafizički problemi tematizirat će se kao dio jedinstvene cjeline. Osobito će se obrađivati sljedeći problemi:

(a) *Singularni termini*. Istraživat će se i braniti stajalište koje u objašnjavanju singularnih termina kombinira teoriju izravne referencije i kontekstualizam te će se razmatrati na koji način i u kojoj mjeri kontekstualni čimbenici utječu na mehanizam singularne referencije i koje su implikacije takve kontekstualne uvjetovanosti za standardne rasprave u teoriji referencije. Uz to, razmatrat će se pitanje što nam tzv. intenzionalne rečenice otkrivaju o funkcioniranju singularne referencije.

(b) *Priroda postojanja i nepostojanja* i, u vezi s tim, *problem fikcijskog diskursa*.

(c) *Modalnost*. Istraživat će se različite vrste modalnosti, njihov međusoban odnos, kao i reduktivne teorije modalnosti.

(d) *Priroda mentalne i jezične intencionalnosti* te sadržaja mentalnih stanja i jezičnih izraza.

(e) *Odnos metafizike i semantike*, osobito opravdanost izvođenja metafizičkih konkluzija na temelju semantičke analize, razlikovanje stvarne metafizike i metafizike prirodnog jezika, ovisnost semantičkog istraživanja o metafizičkim pretpostavkama.

3.3. *Sloboda volje*. Problematici slobode volje pristupat će se s nekoliko aspekata, pri čemu će se pokušati dati doprinos u rasvjetljavanju nekih standardnih problema, ali i naznačiti moguće nove pravce istraživanja. Obradit će se sljedeće teme.

(a) *Inkompatibilizam*. Pokušat će se razviti novi argument u prilog inkompatibilizmu, prema kojemu, ako je determinizam posljedica uvjeta i događaja koji su odgovorni za stvaranje svijeta i ako ništa u stvorenom svijetu nema moć nad samim stvaranjem svijeta, onda nema moć niti išta učiniti drugačije u samom odvijanju događaja u svijetu i, slijedom toga, sloboda kao mogućnost učiniti drugačije pri istim prethodnim uvjetima nije s time pomirljiva.

(b) *Libertarijanizam*. Nastojat će se dovesti u vezu jedna verzija anselmovskog libertarijanizma s nekim nalazima u neurologiji odlučivanja.

(c) *Deliberacija*. Nastojat će se sustavno obraniti zamisao da je deliberacija vrsta istraživanja koja se konceptualno ne razlikuje od bilo koje druge vrste istraživanja.

(d) *Sretan i nesretan slučaj*. Razmatrat će se pitanje u kojoj mjeri postojanje sretnog i nesretnog slučaja dokida postojanje slobode.

(e) *Slabost volje*. Razmatrat će se pitanje jesu li radnje učinjene kao rezultat slabe volje slobodne.

(f) *Slobodna volja i indeterminizam kvantne mehanike*. Istraživat će se ne samo fizikalna i filozofska opravdanja “fizikalnog libertarijanizma” nego i njegovi širi socijalni i politički, a posebno i religijski aspekti. Ti će se aspekti posebno tematizirati u odnosu na trojicu glavnih zagovornika slobode volje temeljem indeterminizma moderne fizike – Arthura Eddingtona, Arthura Comptona i Pascuala Jordana – u tri različita socijalna

konteksta (Velika Britanija, Sjedinjene Države, Njemačka).

(g) *Metafizika slobodne volje*. Istraživat će se konceptualne povezanosti između svojstava, uzročnih moći, dispozicija i zakona prirode te načina na koji se može naturalizirati ljudsko intencionalno djelovanje. U okviru istraživanja ove teme planira se i obrana jedne doktorske disertacije.

(h) *Aristotelovska perspektiva*. Pokušat će se pokazati da su neki glavni pojmovi i pojmovni okviri kojima se Aristotel koristi u objašnjavanju ljudskih radnji, kao i njegova koncepcija uzroka, nadmoćni suvremenima.

3.4. *Filozofija uma*. Tematika iz područja filozofije uma razmatrat će se iz interdisciplinarnih perspektiva, tj. uzimajući u obzir rezultate istraživanja u području neuroznanosti, psihologije, lingvistike itd. Najveća pozornost bit će posvećena problemu *svijesti*, u okviru čega će se razmatrati tri skupine pitanja:

(a) *Baarsov pristup svijesti*, posebno problem operativne definicije svijesti i metoda kontrastne analize (kontrastne fenomenologije).

(b) *Ograničeni kapacitet svijesti*, posebno u Baarsa. Pokušat će se najprije pokazati da Baarsova rasprava o ograničenom kapacitetu svijesti prilično jasno sugerira sadržajno siromaštvo i uskost aktualne svijesti, čemu će se potom suprotstaviti argumente u prilog tvrdnji da aktualna svijest, premda ograničena, nije u sadržajnom pogledu uska.

(c) *Voljna pažnja (voluntary attention)*, posebno metakognitivni njezin aspekt (primjerice, iskustvo izbora) i njezin odnos prema nesvjesno vođenoj pažnji kao i prema stanju apsorpcije (u kojem metakognitivna dimenzija nestaje). Ta će se tema pokušati povezati s raspravom o tzv. osjetu činjenja/djelovanja (*the sense of agency*).

Nadalje, razmatrat će se različiti aspekti problema *inteligencije*. Argumentirat će se u prilog hipotezi da najviši oblici ljudskog mišljenja, kao što su analogno mišljenje i povezani procesi rasuđivanja, čine osnovu za rješavanje problema, formuliranje sveobuhvatnih modela objašnjenja, za prodorne i transformativne uvide, kao i za nova rješenja složenih zadaća i izazova. Pokazat će se kako one sposobnosti ovise o moći više percepcije (*higher-level perception*), te o intimnoj vezi između želje za spoznajom i želje za stvaralaštvom. Istraživanje će se pritom fokusirati na odnos između imaginacije i

rasuđivanja, emocija i intelekta kao i na ulogu motivacijskih struktura u formiranju reflektivnog suda, uključujući estetski i moralni, te u ostvarivanju moralnih vrlina i navika ponašanja.

Naposljetku, istraživanje će obuhvatiti i teme kao što su dosezi i ograničenja kognitivne znanosti, odnos manualnog i mentalnog (gesta i govor), estetsko kao dimenzija uma itd. U okviru istraživanja ove teme očekuje se obrana jedne doktorske disertacije.

3.5. *Etika i politička filozofija*. Istraživanje u području etike i političke filozofije u određenoj će se mjeri poklapati, dok će istraživanje u području etike biti osobito usmjereno na probleme koji zadiru u teoriju razloga, filozofiju djelovanja i metafiziku, prije svega na sljedeće:

(a) *Etika i teorija razloga*. Poblize će se odrediti priroda odnosa između morala i razloga, razloga i racionalnosti te razloga i motivacije. Pokušat će se obraniti stajalište prema kojemu bismo govor o razlozima trebali zamijeniti govorom o motivaciji, tako da pravo pitanje nije kako opravdati moral, nego kako nekoga pokrenuti na moralno djelovanje.

(b) *Etika i filozofija djelovanja*. Osobito će se istraživati pojam namjere te će se pokušati pokazati da namjere ne mogu biti relevantne za pitanje o tome što je moralno dopustivo, nego su prvenstveno značajne za moralnu evaluaciju osobe. Uz to, razmatrat će se postojanja moralno relevantne razlike između činjenja i dopuštanja, a rezultati će se primijeniti na neke konkretnije probleme koji se javljaju u vezi s etikom samoobrane i etikom rata.

(c) *Etika i metafizika*. Razmatrat će se pojam štete, osobito vezano uz smrt, kao i shvaćanje dobrobiti i općenito pitanje koje stvari život čine vrijednim življenja.

Iz područja preklapanja etike i političke filozofije osobito će se razmatrati sljedeći problemi:

(d) *Kolektivna odgovornost*. Pokušat će se pokazati da obrasci ponašanja koje pokazuju kolektivi počivaju na ponašanju pojedinaca no da se ne mogu objasniti isključivo na individualistički način. Nastojat će se utvrditi normativne implikacije

djelovanja kolektiva, posebice u pogledu pripisivanja odgovornosti te dati smjernice za razgraničavanje individualne i kolektivne odgovornosti, te utvrditi kriterije za razlikovanje moralne, pravne i političke odgovornosti pojedinaca i kolektiva

(e) *Zajednica, nacija i identitet*. Istraživat će se koje su implikacije primjene ideje kolektivnog djelovanja i kolektivne odgovornosti na političke rasprave o zajednici, naciji i nacionalnom identitetu. Tvrdit će se da nacija može biti samo ograničeni izvor moralnih prava i obveza za njene pripadnike. Također, razmotrit će se uvjeti pod kojim se članstvo u političkoj zajednici može dopustiti imigrantima.

(f) *Filozofija demokracije*. Istraživat će se dosezi i aporije kozmopolitske demokracije, demokracija kao način života i tematika odgoja i obrazovanja za demokraciju.

(g) *Istina i privid*. Istraživat će se problem pluriperspektivizma, pojava fame kao glasnice istine i privida, odnos istine i cjeline itd.

3.6. *Humanističke znanosti i pojam prosudbe*. Istraživanje pojma prosudbe trebalo bi pokazati u kojoj je mjeri i na koji način kultivirana prosudba relevantna za humanističke znanosti. Metoda prosudbe pritom će se povezati s hermeneutičkom metodom, odnosno interpretacijom. Uputit će se na međusobno prožimanje prosudbe i interpretacije, s posebnim osvrtom na estetičko prosuđivanje. Analizirat će se i posebna uloga reflektirajuće prosudbe za filozofiju znanosti.

Očekivani rezultati. Pored niza specijalističkih članaka u časopisima i poglavlja u knjigama, rezultati znanstvenoistraživačkog rada u području istraživanja temeljnih pojmova filozofije uključivat će nekoliko monografija i obranu četiriju doktorskih disertacija.